

OBSAH

PŘEDMLUVA AUTORA	11
1 • METALURGIE Z HLEDISKA ATOMOVÉ TEORIE	13
1.1 Charakteristika kovů	13
1.2 Atom	13
1.3 Notace stavů elektronu v atomu	15
1.4 Periodická soustava prvků	16
1.5 Chemické vlastnosti prvků a kovová vazba	19
1.6 Uspořádání atomů v kovech	21
1.7 Elektrony v krystalu kovu	24
1.8 Kovy a izolátory	28
1.9 Reálné krystaly a jejich poruchy	29
Dodatek ke kapitole 1. Základy krystalografie	31
1.10 Označování rovin a směrů v krystalu	31
1.11 Stereografická projekce	33
2 • EXPERIMENTÁLNÍ ZÁKLADY METALURGIE	37
2.1 Tuhnutí čistých kovů	37
2.2 Metalografie	38
Optický mikroskop	38
Elektronový mikroskop	42
2.3 Rovnovážný fázový diagram	44
2.3.1 Kovy v pevném stavu navzájem dokonale rozpustné	45
2.3.2 Kovy v pevném stavu vzájemně nerozpustné	47
2.3.3 Kovy v pevném stavu navzájem omezeně rozpustné	48
2.3.4 Fázové diagramy některých důležitých systémů	52
2.3.5 Omezení použitelnosti rovnovážných fázových diagramů	53
2.3.6 Pásmové čištění	54
2.4 Difrakce neutronů, elektronů a rentgenových paprsků	54
2.4.1 Princip a metody difrakce rentgenových paprsků	54
2.4.2 Difrakce elektronů	66
2.4.3 Difrakce neutronů	67
2.5 Mechanické vlastnosti kovů	70
2.5.1 Zkouška tahem	70
2.5.2 Zkouška tvrdosti	72
2.5.3 Rázová zkouška	73

2.5.4	Tečení	73
2.5.5	Únava	74
2.6	Fyzikální vlastnosti kovů	75
2.6.1	Hustota	75
2.6.2	Tepebné vlastnosti	75
2.6.3	Elektrická vodivost	77
2.6.4	Magnetické vlastnosti	78
3	• TERMODYNAMICKÉ ZÁKLADY METALURGIE	81
3.1	Úvod	81
3.2	Vliv teploty na krystaly kovů	81
3.3	Křivky specifických tepel a fázové změny	84
3.4	Entalpie, entropie a volná entalpie	85
3.5	Statistická povaha entropie	87
3.6	Změny volné entalpie při fázových změnách	89
3.7	Teplotní závislost změny volné entalpie a polymorfismus	90
3.8	Termodynamika mřížkových poruch	93
3.9	Rychlost reakce	95
3.10	Mechanismus fázových změn	97
3.11	Rovnovážný fázový diagram	100
3.12	Difúze	103
3.12.1	Mechanismus difúze	103
3.12.2	Faktory ovlivňující difúzi	105
4	• STRUKTURA SLITIN	107
4.1	Úvod	107
4.2	Primární substituční tuhé roztoky	107
4.2.1	Vliv velikostí atomů	108
4.2.2	Vliv chemické afinity	109
4.2.3	Vliv poměru mocenství	110
4.3	Tvar křivek likvidus a solidus	110
4.4	Mez primární rozpustnosti	111
4.5	Intersticiální tuhé roztoky	114
4.6	Intermediální fáze	115
4.6.1	Elektrochemické sloučeniny	116
4.6.2	Intersticiální sloučeniny a Lavesovy fáze	116
4.6.3	Elektronové sloučeniny	118
4.7	Hyperstruktury	120
4.7.1	Příklady hyperstruktur	121
4.7.2	Uspořádání na dlouhou a krátkou vzdálenost	122
4.7.3	Určování uspořádaného stavu	123
4.7.4	Vliv uspořádání na fyzikální vlastnosti	126
4.8	Magnetické vlastnosti kovů a slitin	127
4.8.1	Dia- a paramagnetismus	127
4.8.2	Feromagnetismus	128
4.8.3	Magnetické slitiny	130
4.8.4	Antiferomagnetismus a feromagnetismus	132
4.9	Elektronová struktura přechodových kovů	132

5 • PLASTICITA KOVŮ A SLITIN	138
5.1 Elastická a plastická deformace	138
5.1.1 Kritické skluzové napětí	139
5.1.2 Vztah mezi skluzem a strukturou krystalu	140
5.1.3 Zákon kritického skluzového napětí	141
5.1.4 Dvojitý skluz	143
5.1.5 Vztah mezi zpevněním a skluzem	144
5.2 Dislokace v krystalech	145
5.2.1 Hranové a šroubové dislokace	146
5.2.2 Mechanismus skluzu a šplhání	146
5.2.3 Elastické vlastnosti dislokací	149
5.2.4 Neúplné dislokace	150
5.3 Dislokace v krystalech s těsným uspořádáním	152
5.3.1 Rozšířené dislokace	152
5.3.2 Zakotvené dislokace	155
5.3.3 Thompsonův referenční čtyřstěn	156
5.4 Neúplné dislokace v kubicky prostorově centrované mřížce	156
5.5 Experimentální důkazy existence dislokací	157
5.5.1 Nepřímá pozorování	157
5.5.2 Růst krystalů	158
5.5.3 Přímá pozorování dislokací	159
5.5.4 Uspořádání dislokací v krystalech	162
5.6 Vznik skluzových pásů (Frankův-Readův zdroj)	164
5.7 Faktory ovlivňující kritické skluzové napětí	166
5.7.1 Peierlsova-Nabarrova síla	166
5.7.2 Hranice zrn	167
5.7.3 Interakce mezi dislokacemi	167
5.7.4 Interakce dislokací s příměšovými atomy a bodovými poruchami	168
5.7.5 Precipitáty	168
6 • POLYKRISTALY, DEFORMAČNÍ ZPEVNĚNÍ A ZOTAVOVÁNÍ	170
6.1 Polykrystaly	170
6.1.1 Vliv hranic zrn na plastické vlastnosti kovů	170
6.1.2 Deformace nebo mechanické dvojčatění	173
6.1.3 Dvojčatění a lom	177
6.1.4 Přednostní orientace	178
6.2 Deformační zpevnění	179
6.2.1 Úvod	179
6.2.2 Tři oblasti zpevnění	182
6.2.3 Oblast I	183
6.2.4 Oblast II	184
6.2.4.1 Model „pile-up“	184
6.2.4.2 Teorie dislokačního lesa	186
6.2.4.3 Teorie dislokačních skoků	187
6.2.5 Oblast III a deformační odpevnění	192
6.2.6 Vliv energie vrstevné chyby	194
6.2.7 Vliv teploty na skluzové napětí	195
6.3 Žihání	196
6.3.1 Úvod	196
6.3.2 Zotavení	198

6.3.3	Rekrytalizace	200
6.3.4	Růst zrn	202
6.3.5	Žihací dvojčata	204
6.3.6	Rekrytalizační textury	205
7 •	DISLOKACE, PŘÍMĚSI A VAKANCE	206
7.1	Příměsi a dislokace	206
7.1.1	Úvod	206
7.1.2	Ostrá mez skluzu a přidružené jevy	206
7.1.3	Vliv příměsových atomů	208
7.1.4	Vznik atmosfér příměsových atomů kolem dislokací	209
7.1.5	Vliv atmosfér na plastické tečení	209
7.1.6	Horní a dolní mez skluzu v polykrystalických látkách	210
7.1.7	Interakce atomů příměsí s dislokacemi	211
7.1.7.1	Elastické interakce	212
7.1.7.2	Jiné typy interakce atomů příměsí s dislokacemi	217
7.1.8	Chování v oblasti tečení	219
7.2	Bodové poruchy a dislokace	220
7.2.1	Úvod	220
7.2.2	Tvorba vakancí	220
7.2.2.1	Vznik vakancí bombardováním částicemi o vysoké energii	221
7.2.2.2	Vakance vzniklé při deformaci	223
7.2.3	Vliv vakancí na fyzikální a mechanické vlastnosti	224
7.2.4	Nukleace dislokačních smyček	226
7.2.5	Elektronomikroskopická pozorování vakančních poruch	227
7.2.5.1	Kalení	227
7.2.5.2	Ozáření jadernými částicemi	235
7.2.5.3	Plastické deformace	239
7.2.6	Zotavování shluků poruch	239
7.2.7	Zpevnění vyvolané vakancemi	240
7.2.8	Vakanční poruchy ve slitinách	242
7.2.9	Vznik dislokací	246
8 •	PRECIPITAČNÍ VYTVRZOVÁNÍ A EUTEKTOIDNÍ TRANSFORMACE	248
8.1	Precipitační vytvrzování	248
8.1.1	Precipitace z přesyceného tvrdého roztoku	248
8.1.2	Změna vlastností doprovázejících stárnutí	250
8.1.3	Strukturní změny	251
8.1.4	Některé běžné vytvrzovatelné soustavy	257
8.1.4.1	Hliník—měď	257
8.1.4.2	Hliník—stříbro	258
8.1.4.3	Ternární soustavy	260
8.1.5	Mechanismus vytvrzování	261
8.1.5.1	Vytvrzování vnitřními pnutími	261
8.1.5.2	Chemické vytvrzování	262
8.1.5.3	Disperzní vytvrzování	263
8.1.5.4	Vytvrzování u slitin hliník—měď	263
8.1.6	Činitelé ovlivňující proces stárnutí	265
8.2	Rozklad austenitu	269
8.2.1	Úvod	269

8.2.2	Reakce austenit — perlit	271
8.2.2.1	Faktory ovlivňující nukleaci a růst	271
8.2.2.2	Mechanismus a morfologie	272
8.2.2.3	Hypoeutektoidní oceli	274
8.2.2.4	Vliv legujících prvků	274
8.2.3	Reakce austenit — martenzit	275
8.2.3.1	Krystalografie martenzitické transformace	275
8.2.3.2	Mechanismus vzniku martenzitu	276
8.2.3.3	Kinetika vzniku martenzitu	278
8.2.4	Přeměna austenit — bainit	279
8.2.5	Temperování a tepelné zpracování	279
9	• LOM, TEČENÍ A ÚNAVA	282
9.1	Lom	282
9.1.1	Křehký lom	282
9.1.1.1	Giffithovo kritérium mikrotrhlin	283
9.1.1.2	Tvoření mikrotrhlin plastickým skluzem	284
9.1.1.3	Mechanismus lomu	286
9.1.1.4	Praktické úvahy	287
9.1.2	Tvárný lom a lom po hranicích zrn	290
9.2	Tečení	290
9.2.1	Úvod	290
9.2.2	Mechanismy tečení	292
9.2.2.1	Přechodové tečení	292
9.2.2.2	Rovnoměrné tečení	294
9.2.2.3	Tečení po hranici zrn	296
9.2.2.4	Terciární tečení a lom	297
9.2.3	Metalurgické faktory ovlivňující tečení	298
9.2.3.1	Úvahy o slitinách odolávajících tečení	298
9.3	Únava	300
9.3.1	Úvod	300
9.3.2	Únava z technického hlediska	301
9.3.2.1	Faktory ovlivňující životnost vzorku	301
9.3.3	Metalurgické faktory ovlivňující únava	303
9.3.4	Strukturní změny doprovázející únava	304
9.3.4.1	Únavové zpevnění	305
9.3.4.2	Vznik únavových trhlinek a únavového lomu	307
	Dodatek 1. NĚKTERÉ POTŘEBNÉ KONSTANTY	311
	Dodatek 2. ÚKOLY	313